

Sjöhistoriska Stigen Kyrkudden

Sjöhistoriska Stigen Kyrkudden

Sjöhistoriska Stigen Kyrkudden

Sjöhistoriska Stigen Kyrkudden

Sjöhistoriska Stigen Kyrkudden

Navigation

Kummel

Denna udd, där det gula lusthuset står i dag, kallades förr Furuholmsudden. Här fanns en gång ett kummel, ett sjömarke. Det finns inritat på den skilda kartan över Djurö från 1640-talet. En text på kartan förklarar att det är ett "kummel som styrmännen rädda sig efter då de segla".

Lotsområden

Styrmän fanns på många håll i skärgården t.ex. Runmarö, Djurö och Berghamn. I Oxhalsby i Länna socken på Blidö i Stockholms norra skärgård bodde flera styrmän. De hade skattefrihet för sina hemman mot skyldighet att alltid vara redo att låta bruka sig som styrmän närhelst kronan behövde det. I Oxhalsby bodde t.ex. Tomas Andersson, som blev antagen till styrmans tjänsten 1628 för att han "är befunnen här i skärgården och till finska skären". Om han inte skötte sin uppgift skulle han bli "kasserad och i knektjänsten insatt".

Riksvasa

Här utanför låg år 1623 sex örlogsskepp för att bevakas farleden till Stockholm. Ett av skeppen hette Riksvasa. Av okänd orsak utbröt plötsligt en brand ombord. Skeppet gick inte att rädda utan sjönk i närheten av den plats där Djuröbron är i dag. Vraket bärgades på 1960-talet av två dykare.

Navigationens instrument

Till sin hjälp kunde styrmännen ha ett lod på en lina och ett timglas. Kompasser fanns på de större skeppen, men de var knappast tillförlitliga. På den här målningen från 1500-talet syns en sjöman med ett lod på en lina.

Att hitta över havet

Sjökort i modern mening fanns inte i äldre tid. För navigationen var man beroende av erfarna lotsar, eller styrmän, som de kallades förr. Han skulle vara väl förtrogen med naturens kännetecken, hitta bland klippor och öar och veta var de förändriska grunden låg. Han måste kunna tyda vider och vind, tolka vattnets strömmar och fåglarnas flykt och kunna läsa himlavalvets stjärnkarta. Styrmännens kunskap om havet, öarna och grunden byggde på generationers erfarenheter.

Johan Månssons sjöbok

År 1644 utkom "en kort undervisning på sjöfarten i Östersjön", en bok på svenska med upplysningar om blå, "kacor, landkänningar, inlopp, bankar och grund". Här kunde man få information om särpräglade klippor och öar, märken, kummel och annat. Boken blev populär och kom ut i flera upplagor. Ett nytryck finns från år 1925.

Till nästa skylt

Gå nerför kullen, förbi skylt 8, förtärligt mot skatet intill kyrkogården, strax före grindhälet finner du skylt nr 10.

9

Djurhamns kapell

Joseph, Erik och Beata

Den som tog initiativ till byggandet av Djurö kapell hette Joseph Månsson. Han var gift med Maria Furubom, dotter till riksmannen Johan Furubom, en av Stockholms största fastighetsägare och byggherre till St. Johannes gamla kapell. Kanske Joseph blev inspirerad av sin svärfar till att låta uppföra ett kapell på Djurö. Då Joseph Månsson dog år 1682 var väggar, tak och torn resta. Ansvaret för bygget övertogs då av sonen, Erich Furugren och dottern, Beata. Efter föräldrarnas kallade de kapellet S:t Josephs Mariæ Klörkia. Det invigdes av Erich Furugren, kyrkoherde i Värmdö pastorat. Bygget blev dyrt och Erich Furugren dog utfattig år 1690.

Gåva till kyrkan

Det var vanligt att traktens adelsfamiljer skänkte föremål till nybyggda kyrkor. En av ljuskronorna i Djurö kyrka skänktes till kyrkan år 1684.

Gravvalvet

Under dopkapellet finns ett muret gravvalv där kapten Erich Furugren och hans syster Beata Waller ligger begravda. En sägen berättar om en natt i slutet av 1700-talet då prästen väcktes av ett sällskap som kom med båt. Det var en grupp förklädda män och en kvinna som tvingade prästen att förrätta en jordfästning och en liten barnkista placerades i valvet. Kvinnan sågs ha varit Gustav Ills ogifta syster Sofia Albertina.

Altaruppsatsen

Kyrkan har renoverats flera gånger och då genomgått olika förändringar. Men några inventarier är ursprungliga. I ex. altaruppsatsen som är lika gammal som kyrkan, från 1683. Den föreställer passionshistorien och är fylld av symbolik. Här finns tuppen som gol efter att Petrus förnekat Jesus, svärdet som Petrus använde då han högg örat av översteprästens tjänare, pelaren som Jesus var fäst vid när han hånades, den heliga svampen, indränkt i med surt vin för att släcka Jesus törst och stegen som användes för att ta ner Jesus från korset.

Lotsläktaren

Kyrkan var från början ett rektangulärt rum. Senare har två utbyggnader tillkommit: den norra, sakristian, och den södra, dopkapellet. I den södra korsarmen fanns ursprungligen ingång och vapenhus. Över på fanns en läktare, som var reserverad för lotsar och sjöfolk. I slutet av 1800-talet sattes den södra ingången och lotsläktaren igen och det nuvarande vapenhuset öppnades i mot kyrkan.

Till nästa skylt

Gå in på kyrkogården, förbi minnesstenen, sväng höger och föl den grusade gången, så finner du skylt nr 11.

10

Sjöhistoriska Stigen Kyrkudden

Okända minnen

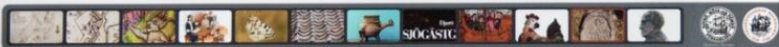
Kyrkogården
Djurö kyrkogård har gamla anor. På den äldsta kartan över Djurö från ca 1640 ser man att kyrkogården är belägen ungefär på nuvarande plats. Kyrkogården fanns alltså innan kapellet byggdes. Ytterligare en kyrkogård fanns längre in i hamnen. Bokstaven F på kartan hänvisar till en text på kartan: "kyrkogård vid Djuröhamn".

De okända
I denna del av kyrkogården finns gravstenar från 1700-talet. De har flyttats hit och samlats på ett ställe. Vad är det för människooden som gömmer sig bakom de enkla och ålderdomliga inskriptionerna? Vem var t.ex. häradsdomaren Jan Andersson som föddes 1698 och som har fått sitt namn på en sten på Djurö kyrkogård? Eller Lena Janadotter från Söderby, hustru till dannemannen, d.v.s. bonden, Mats Matsson. Lena slutade sina dagar den 23 oktober 1781. På hennes gravvård finns ett bomärke, kanske en symbol för gården Söderby? Bonden Anders Ersson från Tranvik dog den 20 mars år 1797. Vem var han? Och vem vet något om kronolotsen Nils Nilsson från Stenbo? Och vad döljer sig bakom inskriptionen D.E.A.S från Lerkila, född 1776, död 1781?

Till nästa skylt
Gå runt kyrkan, följ den grusade gången mot kyrkans huvudentrén, där finns du skylt nr 12 till nästa sten på höger sida av grinden.

11

Johan Albrecht Ehrenström

Hovmannen
Denna stora liggande gravvård speglar en särskild person och en speciell epok i svensk historia. Här vilar Nils Ehrenström, kommandant på Vaxholms fästning. Sonen Johan Albrecht egde i slutet av 1700-talet Djurönäs herrgård. Johan Albrecht gjorde en lysande karriär i Gustav III:s hov som kungens privatsekreterare. Han befarar sig ständigt nära kungen och följde honom i det dagliga arbetet.

Ehrenströms fall
När Gustav III dog 1792 förändrades allt. Statsmannen Gustaf Adolf Reuterholm, som övertagit den politiska makten, hyste stark misstro mot den avlidne kungens vänner. Ehrenström blev avskedad och arresterad, anklagad för högförräderi och för att ha deltagit i en samhällsomstörtande konspiration. Han dömdes 1794, 32 år gammal, till fängelse av gods, ära, adelskap och riddarlig värdighet, och till döden genom halshugning. Kvällen innan han skulle avrättas tog han avsked av sina nära och fick den heliga nattvarden. Nästa dag fick han stå en timme i halsjärn på schavotten. Sedan benådades han till livstids fängelse på fästning. Han hamnade i Vaxholm, där hans far var kommandant.

Upprättelse
År 1800 frigavs Ehrenström. Han fick ära och adelskap tillbaka och flyttade tillbaka till Djurönäs. År 1810 sålde han herrgården och flyttade till Helsingfors där han gjorde ny karriär som skapare av Helsingfors stadsplan.

Djurönäs herrgård
Ehrenström har skrivit en bok om sitt liv. Där berättar han hur man kunde promenera i den stora trädgården vid herrgården och möta sjöfolk från främmande länder. Herrgården, byggd i början av 1700-talet, låg vackert vid stranden med utsikt mot kyrkan. Huset brann ner i början av 1900-talet.

Det här är den sista skyben på Kyrkuddsstigen.

12